

DEZBATERILE JUDICIARE ÎN CADRUL PROCEDURII ABBREVIATE



Sanda ȚONCU,
master în drept, drd.,
lector universitar USM

SUMAR

Dezbaterile judiciare reprezintă etapa în care se manifestă în plenitudinea lor principiile specifice judecății (publicitate, oralitate și contradictorialitate), confruntându-se în mod direct și nemijlocit funcțiile procesuale fundamentale: apărarea, acuzarea și jurisdicția. Astfel, cu ocazia dezbaterilor, procurorul și părțile prezintă instanței legal compuse punctele de vedere ale învinuirii și apărării asupra fondului cauzei penale, acordând apoi instanței posibilitatea să surprindă din argumentele aduse adevărul și soluția ce trebuie dată în cauză. Așadar, dezbaterile judiciare, atât în procedura comună cât și în procedura abreviată, constituie o activitate procesuală specifică judecății, care constă în efectuarea de expuneri, formularea de concluzii, oral și în contradictoriu, în fața instanței, de către procuror și de către celelalte părți ori reprezentanții sau apărătorii lor, cu privire la obiectul judecății.

Cuvinte-cheie: *dezbaterile judiciare, procedura abreviată, discurs, pledoarie.*

Este de reținut că noțiunea de *dezbateri* are un dublu sens. În *sens larg*, semnifică întreaga desfășurare publică, orală, nemijlocită și contradictorie a ședinței de judecată. Din punct de vedere *juridic*, dezbaterile judiciare reprezintă un moment al judecății care are loc după terminarea cercetării judecătorești [3, p. 449-450].

Dezbaterile judiciare reprezintă etapa în care se manifestă în plenitudinea lor principiile specifice judecății (publicitate, oralitate și contradictorialitate), confruntându-se în mod direct și nemijlocit funcțiile procesuale fundamentale: apărarea, acuzarea și jurisdicția. Astfel, cu ocazia dezbaterilor, procurorul și părțile prezintă instanței legal compuse punctele de vedere ale învinuirii și apărării asupra fondului cauzei penale, acordând apoi instanței posibilitatea să surprindă din argumentele aduse adevărul și soluția care trebuie dată

JUDICIAL DISCUSSIONS IN THE ABBREVIATED PROCEDURE

SUMMARY

Judicial debates are the stage in which the principles specific to the judgment (advertising, oral, and contradictory) are manifested in their fullness, confronting directly and directly the fundamental procedural functions: defense, prosecution and jurisdiction. Thus, in the course of the debates, the prosecutor and the parties present to the legally constituted court the views of the accusation and defense on the substance of the criminal case, and then give the court the opportunity to observe the truth and the solution to be given in the arguments. Thus, judicial proceedings, both in the joint proceedings and in the abridged procedure, constitute a procedural activity specific to the court, consisting of making exposures, formulating conclusions, both oral and contradictory, before the court, by the prosecutor and the other parties, or their representatives or defenders, of the subject matter of the judgment.

Key-words: *judicial debates, abbreviated procedure, speech, pleading.*

în cauză. Numai în acest fel, din disputa publică, orală și contradictorie a învinuirii și apărării atât în latura penală cât și în latura civilă a cauzei, se creează premisa pentru obținerea unei soluții legale și temeinice [6, p. 126]. Fiind punctul culminant al procesului, concluziile lor trebuie să se refere la existența sau inexistența infracțiunii, săvârșirea ei de către inculpat, răspunderea penală și civilă a acestuia [3, p. 450].

Dezbaterile judiciare se compun din cuvântările procurorului, apărătorului și inculpatului, care, după caz, mai pot lua încă odată cuvântul în replică. Dacă în ședință participă și partea civilă, cuvânt în dezbateri i se oferă și acesteia. Instanța va urmări ca în dezbateri și partea civilmente responsabilă să se expună asupra acțiunii civile. Aceasta – deoarece, până la retragerea completului în camera de deliberare, este rațional a asculta opinia părților referitor la măsura de pedeapsă care trebuie aplicată inculpatului.

În procedura abreviată, după parcurgerea cercetării judecătorești sumare instanța va acorda cuvântul în dezbateri procurorului, părții vătămate și altor participanți, potrivit regulilor generale de desfășurare a

dezbaterilor [7, p. 199]. În ipoteza consortiunii procesuale (dacă sunt mai multe părți vătămate, părți civile sau mai mulți inculpați) se dă cuvântul în dezbateri cu respectarea ordinii prevăzute de lege pe grupuri procesuale [6, p. 128].

Cu toate că dezbaterile judiciare caracterizează judecata în oricare din etapele ei, atât în procedura comună cât și în procedurile speciale, ele se particularizează în mod deosebit în cazul judecării în prima instanță, datorită trăsăturilor specifice, având ca obiect însăși soluționarea, în conformitate cu legea și cu adevărul, a acțiunii penale și a acțiunii civile puse în mișcare în cursul urmăririi penale sau în cursul judecării și exercitate în fața instanței de judecată. Ele sunt obligatorii [6, p. 126-127].

Dezbaterile au ca obiect întregul fond al cauzei [4, p. 151]. Dezbaterile constituie o activitate procesuală specifică judecării. În vocabularul juridic noțiunea este folosită într-un dublu sens. În sens larg, prin dezbateri se înțelege întreaga desfășurare publică, orală și contradictorie, a ședinței de judecată. După adoptarea CPP RM în vigoare [1], noțiunea nu mai este folosită în acest sens. În contextul legii, în sens restrâns și tehnic, dezbaterile constituie o activitate procesuală specifică judecării, care constă în efectuarea de expuneri, formularea de concluzii, oral și în contradictoriu, în fața instanței, de către procuror și de către celelalte părți ori reprezentanții sau apărătorii lor, cu privire la obiectul judecării.

Cu dezbaterile se încheie activitatea complexă și responsabilă a instanței și a părților în vederea lămuririi aspectelor și împrejurărilor deduse judecării. Deci, anume la această etapă se înfățișează ca o confruntare pozițiile opuse ale subiecților procesuali interesați în soluționarea cauzei, din ciocnirea susținerilor și concluziilor acestora, să fie valorificat întregul material probator al cercetării judecătorești [5, p. 323-324].

Unii cercetători din domeniu susțin că desfășurarea dezbaterilor judiciare reduce la net celeritatea judecării cauzei în baza probelor administrate la urmărirea penală, respectiv ideea simplificării procedurii fiind recunoscută ca neîntemeiată [11]. Alții, dimpotrivă încearcă să justifice necesitatea etapei dezbaterilor judiciare în cadrul procedurilor simplificate [13, p. 491]. M.A. Dneprovscăia consideră, de asemenea, că etapa dezbaterilor judiciare este o componentă obligatorie a judecării cauzei, deoarece, în caz contrar, ar fi imposibil a justifica prevederile legii procesual-penală conform cărora ședința de judecată se desfășoară cu respectarea Capitolului 30 CPP al FR, unde sunt reglementate dezbaterile judiciare și ultimul cuvânt al inculpatului [10, p. 135].

Ca orice activitate procesuală și dezbaterile și-au găsit reglementare legală. Art. 377 alin. (2) CPP RM fixează ordinea în care se acordă cuvântul în cadrul dezbaterilor: procuror, parte vătămată, parte civilă, parte

civilmente responsabilă, apărător. Cuvântul se acordă și inculpatului când apărătorul nu participă în cauza dată sau dacă însuși inculpatul cere cuvântul. Din textul legii deducem că dezbaterile se desfășoară în ordinea prestabilită și sub conducerea instanței care trebuie să asigure respectarea ordinii la cuvânt.

În scopul asigurării dreptului la apărare au mai întâi cuvântul părțile interesate în aducerea conflictului în fața instanței și apoi cei chemați să răspundă pentru latura penală sau civilă a acestui conflict. Dacă există mai mulți reprezentanți ai părților, ordinea cuvântărilor lor o stabilește instanța. Dacă cel puțin una din persoanele care participă la dezbateri cere termen pentru pregătirea către dezbateri, instanța este obligată să anunțe întrerupere și în mod obligatoriu va trebui să-i indice durata.

Ca gen al elocinței judiciare, discursul (pledoaria) este adresat instanței și tuturor celor care au participat și au fost prezenți în ședință, cuprinzând concluziile oratorului privitor la cauză și urmărind scopul de a influența asupra formării convingerii judecătorului, ajutându-l să pătrundă în circumstanțele cauzei, să cerceteze sub toate aspectele probele prezentate de părți, ca până la urmă să stabilească adevărul și să adopte o hotărâre justă.

În discurs (pledoarie) participantul la dezbaterile judiciare este în drept să se refere doar la acele probe care au servit obiect de cercetare judecătorească. În cazul în care a apărut necesitatea administrării unor probe noi persoana interesată poate cere, cu arătarea motivelor și argumentelor de rigoare, reluarea cercetării judecătorești. După punerea în discuție a cererii sau, după caz, a demersului, instanța de judecată se va pronunța prin încheiere motivată în vederea admiterii sau respingerii solicitării.

Potrivit regulii generale instanța nu este în drept să limiteze durata dezbaterilor la un anumit timp, însă legiuitorul (art. 378 alin. (2) CPP RM) a rezervat dreptul președintelui ședinței de judecată de a întrerupe cuvântările participanților la dezbateri dacă acestea, în susținerile lor, depășesc limitele judecării cauzei stabilite prin art. 325 CPP RM. Deși între cuvântări nu se admit întreruperi, pentru motive întemeiate dezbaterile pot fi întrerupte pentru cel mult 3 zile [5, p. 324-325].

Cu privire la conținutul dezbaterilor judiciare, este corectă părerea autoarei L.G. Tatianina în privința faptului că, părțile, la această etapă, urmează să-și expună poziția în privința posibilei măsuri de pedeapsă [12, p. 33].

Deoarece, *a priori*, vinovăția inculpatului se considera deja demonstrată, cercetătorul A. Halicov susține, pe bună dreptate, că, în cazul procedurii simplificate, componenta de bază a dezbaterilor trebuie dedicată nu analizei probelor, ci calificării infracțiunii și determinării categoriei și mărimii măsurii de pedeapsă [14, p. 65].



Autoarea M.A. Dneprovscaia consideră că în cadrul dezbaterilor judiciare, acuzatorul și apărătorul trebuie să motiveze selectarea unei sau altei măsuri și categorii de pedeapsă care urmează a fi aplicată inculpatului, indicând, totodată, asupra circumstanțelor atenuante și agravante în vederea justificării acestei selectări. În caz contrar, raționalitatea examinării materialelor cauzei ce caracterizează persoana inculpatului poate fi pusă la îndoială [10, p. 136].

Discursul procurorului acuzator de stat. Pregătirea și rostirea discursului propriu-zis, pe lângă cunoașterea regulilor generale de construcție a cuvântării publice, a regulilor de retorică, a procedeelelor oratorice elementare, sunt precedate de cunoașterea particularităților specifice acestui gen de elocvență [9, p. 4].

Procurorul trebuie să depună concluzii complete, atât în latura penală cât și în latura civilă a cauzei. În latura penală, procurorul va cuprinde o prezentare sintetică a stării de fapt (fapta sau faptele pentru care s-a dispus trimiterea în judecată a inculpatului), plecând de la analiza obiectivă a probelor administrate în tot cuprinsul procesului penal (atât în faza de urmărire penală, cât și în timpul cercetării judecătorești). Tot el se va referi la: a) indicarea probelor care stabilesc vinovăția inculpatului; b) încadrarea juridică a faptei; c) pericolul social concret al faptei și a inculpatului, făcând trimitere atât la materialitatea faptei sau faptelor (împrejurări legate de loc, de timp, de mod de săvârșire, mobil etc.), cât și de situația personală a inculpatului (antecedente penale, inclusiv starea de recidivă, conduita generală anterioară săvârșirii faptei, atitudinea inculpatului după săvârșirea faptei etc.) cu evidențierea criteriilor generale de individualizare a pedepselor, cât și împrejurările care constituie circumstanțe atenuante sau agravante, după caz; d) cererea expresă de condamnare a inculpatului și de aplicare a unei pedepse cu precizarea cuantumului generic al acesteia între limitele de pedeapsă prevăzute în textul incriminator, precum și a modalității de individualizare a executării potrivit legii (executarea în regim de detenție, suspendarea condiționată a executării pedepsei etc., ori a unei măsuri educative, în cazul minorului, dacă este cazul [6, p. 130-131].

Pregătirea și rostirea discursului propriu-zis, pe lângă cunoașterea regulilor generale de construcție a cuvântărilor publice, a regulilor de retorică, a procedeelelor oratorice elementare, sunt precedate de cunoașterea particularităților specifice acestui gen de elocvență. Autoarea T. Vâzdoagă scoate în evidență următoarele trăsături distinctive ale discursului acuzatorului: a) caracterul preponderent apreciativ; b) concludența strictă cu probele administrate în cercetarea judecătorească; c) întemeierea de fapt și de drept; d) caracterul ofensiv (caracteristic pentru discursul de acuzare); d) caracterul educativ [8, p. 19].

Expunerea circumstanțelor de fapt. În general, expunerea se face simplu, rapid, clar și verosimil, pregătin-

du-i pe ascultători pentru perceperea și conștientizarea probelor administrate. Expunând faptele, procurorul trebuie să știe că o face pentru a demonstra apoi o anumită teză. El trebuie să se facă bine înțeles, să pună în lumină faptele și să nu ascundă împrejurările nefavorabile acuzării, nu numai că etica profesională cere acest lucru, dar și pentru că ele nu vor fi uitate de adversar [5, p. 326-327].

În conținutul discursului în cazul procedurii sumare nu se face analiza probelor.

Caracterizarea personalității inculpatului și aprecierea circumstanțelor agravante sau atenuante sunt elemente necesare oricărui discurs.

Nu este exclus că anume personalitatea inculpatului și modul în care el a săvârșit infracțiunea conferă procesului o semnificație socială deosebită. Atunci este oportun ca discursul să fie început prin caracterizarea inculpatului. Cele spuse însă nu înseamnă că atunci când sunt cercetate circumstanțele referitoare la faptul infracțiunii sau când se argumentează încadrarea juridică, fie se discută cauzele săvârșirii infracțiunii, procurorul nu se poate referi la personalitatea inculpatului.

Pledoaria apărătorului. În principiu, structura pledoariei corespunde structurii discursului acuzatorului de stat, fiind un răspuns la poziția acuzării. Spre deosebire de acuzatorul de stat care are obligația de a analiza sub toate aspectele, complet și obiectiv, toate circumstanțele cauzei, apărătorul este pătruns în exclusivitate de scopul apărării intereselor inculpatului și punerii lui într-o lumină favorabilă în fața instanței [5, p. 332].

După ce au luat cuvântul toți participanții la dezbateri, ei pot să mai ia o dată cuvânt în replică în legătură cu cele spuse în cuvântările anterioare. Dreptul la ultima replică aparține întotdeauna apărătorului sau inculpatului (art. 379 CPP RM).

De obicei, susține M.A. Dneprovscaia, participanții la procedura simplificată nu se folosesc de dreptul la replică. Ea consideră că poziția inculpatului în raport cu acuzarea adusă este clară, învinuirea este dovedită, cererea inculpatului privind examinarea cauzei în procedură simplificată nu a întâlnit careva obiecții din partea participanților la proces, urmare a cărui fapt replica nu este necesară și rațională, în special, din considerente de economie de timp [10, p. 137].

Dacă discursul și pledoaria sunt componente obligatorii ale dezbaterilor, atunci replica apare ca element facultativ. Replica este un drept, și nu o obligație. În art. 279 CPP RM se subliniază că conținutul replicilor trebuie să fie doar „în legătură cu cele spuse în cuvântări”.

Este recomandată, în general, utilizarea cu moderație a acestui drept. Se consideră ca o gravă eroare reluarea în replică a argumentelor dezvoltate în discurs, replica făcând în acest caz dublă întrebuintăre cu discursul. Replica participanților la dezbateri trebuie să fie, pe cât e posibil, concisă, să fixeze atenția asupra

chestiunilor care urmează a fi clarificate și concretizate; fiind o obiecție, ea trebuie să poarte un caracter polemic, să confirme poziția și să infirme argumentele oponentului.

Folosirea dreptului la replică are loc nu oricând, ci doar atunci când s-au făcut afirmații eronate; au fost denaturate circumstanțele de fapt, s-a dat o încadrare juridică incorectă faptei, s-au interpretat greșit normele de drept; în mod evident s-a denaturat poziția acuzării (apărării) sau a fost admis un comportament grosolan față de alți participanți la proces ș.a. Deși replica nu este limitată în timp, ea trebuie să fie pe cât e posibil de succintă și clară [5, p. 332-333].

Deși dezbaterile se desfășoară oral, instanța, când consideră necesar, poate cere părților, după închiderea dezbaterilor, să depună concluzii scrise. De asemenea, procurorul și părțile pot depune concluzii scrise, chiar dacă nu au fost cerute de instanță [4, p. 151-152].

În acest context, nu putem trece cu vederea momentul că, prin Hotărârea nr. 9 din 09 martie 2017, Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra excepției de neconstituționalitate a art. 364¹ din CPP RM nr. 122-XV din 14 martie 2003. În procesul de examinare a sesizării, Curtea a constatat reglementări incoerente în CPP RM în partea ce ține de participarea părții civile la dezbaterile judiciare în cadrul judecării cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. În particular, Curtea a observat că, deși art. 62 alin. (1) subpunctul 9) din CPP RM stabilește că, în scopul susținerii cererii sale, partea civilă dispune de dreptul de a pleda în dezbateri judiciare referitor la acțiunea sa civilă, totuși, dispozițiile art. 364¹ CPP RM alin. (5) dispun că dezbaterile judiciare se compun doar din discursurile procurorului, apărătorului și inculpatului, care pot lua cuvântul încă o dată în formă de replică. Prin urmare, Curtea a atestat o neconcordanță între dispozițiile art. 62 alin. (1) subpunctul 9) și dispozițiile art. 364¹ alin. (5) din CPP RM, creând confuzii privind dreptul părții civile de a pleda în dezbateri judiciare. În acest context, Curtea a subliniat necesitatea legiferării aspectelor identificate în vederea excluderii carențelor existente [2, pct.3, 32].

Conform alin. (7), după încheierea dezbaterilor, respectând ordinea de soluționare a cauzei expusă în art. 338 CPP RM, instanța purcede la *deliberare și adoptarea sentinței* în conformitate cu prevederile art. art. 382-398 CPP RM, avându-se în vedere că în procedura abreviată poate fi adoptată sentință de condamnare sau de încetare pe temeuri de nereabilitare.

Referințe bibliografice:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Nr.122-XV din 14 martie 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
2. *Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a art. 364¹ din Codul de procedură penală* (judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală) nr.9 din 09 martie 2017. Sesizarea nr. 156g/2016. http://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_9_09.03.2017_ro.pdf (vizitat 16.02.2019).
3. Jidovu. N. *Drept procesual penal*. Ediția a 2-a. București: C.H. BECK, 2007. 694 p.
4. Lorincz A.-L. *Drept procesual penal. Partea specială*. București: Pro Universitaria, 2003. 448 p.
5. *Manualul judecătorului pentru cauze penale. Asociația Judecătorilor din Moldova*. Coord. ediției M.Poalelungi. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.
6. Mateuț Gh. *Procedura penală. Partea specială*. Vol. II. București: LUMINA LEX, 1998. 368 p.
7. Udroi M. *Procedura penală. Partea specială. Noul CPP. Sinteze și grile*. București: C.H. BECK, 2014. 1056 p.
8. Vizdoagă T. *Exercitarea acuzării în instanța de fond: probleme și perspective / Autoreferatul tezei de doctor în drept*. Chișinău, 2002. 25 p.
9. Vizdoagă T. *Exercitarea acuzării în instanța de fond: probleme și perspective / Teză de doctor în drept*. Chișinău, 2002. 168 p.
10. Днепро́вская М.А. *Особый порядок принятия судебного решения при согласии обвиняемого с предъявленным ему обвинением / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Иркутск, 2009. 198 p.
11. Жеребятъев И.В. *Некоторые проблемные вопросы рассмотрения уголовных дел в порядке гл. 40 УПК*. <http://www.yurclub.ru/docs/pravo/0903/14.html> (vizitat 19.02.2019).
12. Татьяна Л.Г. *Особый порядок принятия судебного решения*. В: *Законность*, 2003, №12. <https://www.lawmix.ru/comm/3519> (vizitat 19.02.2019).
13. *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации*. Учебник. 2-е издание. Ответственный редактор Петрухин И.Л. Москва: Проспект, 2006. 688 p.
14. Халиков А. *Вопросы, возникающие при особом порядке судебного разбирательства*. В: *Российская Юстиция*, 2003, №1. <https://www.lawmix.ru/comm/4380> (vizitat 17.02.2019).

